

УДК 331.59

Вахович І.М., д.е.н., професор,

Пушкарчук І.М., к.е.н., доцент

Луцький національний технічний університет

МЕХАНІЗМИ ПОДОЛАННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ РІВНЯ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

У статті проаналізовано регіональну диференціацію рівня життя населення України, що посилює соціальне напруження та перешкоджає суспільному розвитку країни. Сформовано дієві механізми подолання регіональної диференціації рівня життя населення України, що забезпечать рівні умови життя населення, незалежно від території проживання.

Ключові слова: регіон, регіональна диференціація, асиметрії, рівень життя населення, механізми подолання регіональної диференціації.

Vachovych I., Pushkarchuk I.

MECHANISMS OF OVERCOMING REGIONAL DIFFERENTIATION OF LIVING STANDARDS OF POPULATION IN UKRAINE

The regional differentiation of living standards of population in Ukraine that strengthens social tensions and prevent social development of the country are analyzed in the article. Effective mechanisms of overcoming regional differentiation living standards of population in Ukraine that will ensure equal conditions of life, regardless of territory of residence are formed.

Key words: region, regional differentiation, asymmetry, living standards, mechanisms of overcoming regional differentiation.

Вахович І.М., Пушкарчук І.Н.

МЕХАНИЗМЫ ПРЕОДОЛЕНИЯ РЕГИОНАЛЬНОЙ ДИФФЕРЕНЦИАЦИИ УРОВНЯ ЖИЗНИ НАСЕЛЕНИЯ УКРАИНЫ

В статье проанализировано региональную дифференциацию уровня жизни населения Украины, что усиливает социальное напряжение и препятствует общественному развитию страны. Сформировано действенные механизмы преодоления региональной дифференциации уровня жизни населения Украины, которые обеспечат равные условия жизни населения, независимо от территории проживания.

Ключевые слова: регион, региональная дифференциация, асимметрии, уровень жизни населения, механизмы преодоления региональной дифференциации.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. В останні роки поглибились негативні тенденції в рівні життя населення за регіонами України, зріс рівень соціального розшарування, знизилась купівельна спроможність населення, погіршилась демографічна ситуація, спостерігається масштабне безробіття, недостатній рівень соціального захисту населення, що підсилюють соціальне напруження та перешкоджають суспільному розвитку. Центральним елементом суспільного розвитку в умовах соціально орієнтованої ринкової економіки виступає людина. Тому підвищення рівня життя населення України та подолання його регіональної диференціації є пріоритетним напрямом суспільного розвитку.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Вагомий внесок у дослідження проблем бідності, регіональної асиметрії та територіальної диференціації рівня життя населення внесли вітчизняні і зарубіжні науковці: О.Богущий, З.Варналій, А.Гвелесіані, О.Гордей, В.Геєць, А.Даниленко, М.Мазнева, В.Мандибура, Л.Черенько та багато інших. Увага дослідників

акцентується, в основному, на дослідженні умов і факторів, що обумовлюють міжрегіональну диференціацію в рівнях життя населення, методичних підходах до їх оцінки та державній політиці у даному напрямі, а також причинах і наслідках низького рівня життя населення. Проте подальших досліджень потребують механізми подолання регіональних диференціацій населення України, що актуалізує дослідження в даному напрямку.

Цілі статті. Так, основна мета дослідження полягає в обґрунтуванні механізмів подолання регіональної диференціації рівня життя населення України.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Під рівнем життя населення у широкому розумінні розглядається інтегральний показник добробуту населення, забезпеченості матеріальними благами, а також його купівельної спроможності, умов життєдіяльності та розвитку.

Регіональна диференціація рівня життя населення обумовлена цілим рядом причин і факторів, серед яких історичні передумови, різний економічний потенціал регіонів, особливості розміщення виробництва на території країни та їх спеціалізація, переважання нерентабельних підприємств депресивних секторів економіки, низька здатність населення адаптуватися до нового типу економічних відносин, незадовільна структура зайнятості, відсутність адресної і ефективної програми соціального захисту тощо [1].

Рівень життя населення за своєю іманентною характеристикою носить співставний характер і передбачає порівняння значень відповідних показників у міжтериторіальному аспекті [1].

З метою аналізу та оцінки рівня життя населення регіонів країни, а також його просторової диференціації застосовується безліч показників, які характеризують матеріальне становище населення, умови його проживання та життєдіяльності.

Насамперед, рівень і якість життя населення визначається їх фінансовою спроможністю, адже саме від фінансових ресурсів залежить добробут і матеріальне становище громадян. Фінансові ресурси населення формуються з доходів громадян від трудової, господарської або іншої діяльності, або внаслідок отримання спадщини тощо.

Загалом, доходи населення регіонів України у розрахунку на одну особу у 2000-2013 роках зростали. Відповідно зростали і витрати населення, основна частина яких (близько 80%) припадала на придбання товарів та оплату послуг. Рівень диференціації середнього розміру доходів населення у розрахунку на одну особу у 2013 році складав 4,49, а середнього рівня витрат – 3,12 (табл. 1). Доходи населення Дніпропетровської, Донецької, Запорізької, Київської, Полтавської областей та міста Києва у 2000-2013 роках перевищували середнє значення в Україні. Витрати населення у розрахунку на одну особу лише за 6-ма регіонами України (Дніпропетровська, Запорізька, Одеська та Харківська області, міста Севастополь та Київ) перевищували середні значення в країні.

Здебільшого грошові доходи населення західних регіонів у досліджуваному періоді були значно нижчі, ніж в середньому в Україні, що зумовлено галузевими факторами – аграрною спрямованістю їх економіки, а тому зайнятістю, як правило, більшої частки населення у сільському господарстві, за яким рівень доходів населення значно менший [6].

Квінтільний коефіцієнт диференціації загальних доходів населення України у 2000-2013 роках був на рівні 1,9-2,2 (грошових доходів – 2-2,6).

Таблиця 1

Аналіз основних показників регіональної диференціацій рівня життя населення

Україні*

Показники	Роки	Середнє значення в Україні	Максимальне значення	Мінімальне значення	Розмах варіації (ст.4-ст.5)	Рівень диференціації (ст.4/ст.5)	Мінімальне значення, у % до середнього
1	2	3	4	5	6	7	8
1. ВРП на душу населення, грн.	2000	2788	5965 (м. Київ)	1411 (Чернівецька обл.)	4554	4,23	50,61
	2011	28488	79729 (м. Київ)	13228 (Чернівецька обл.)	66501	6,03	46,43
	2012	32002	97429 (м. Київ)	14529 (Чернівецька обл.)	82900	6,71	45,40
2. Індекс споживчих цін (індекс інфляції), % (грудень до грудня попереднього року) ¹	2000	125,8	129,1 (Херсонська обл.)	120,2 (Чернігівська обл.)	8,9	1,07	95,55
	2012	99,8	101,6 (м. Київ)	98,4 (АРК)	3,2	1,03	98,60
	2013	100,5	101,5 (м. Київ)	99,2 (Тернопільська обл.)	2,3	1,02	98,71
	10. 2014 ²	121,2	123,6 (Одеська обл.)	118,1 ³ (Донецька обл.)	5,47	1,05	97,47
3. Середній рівень доходів у розрахунку на одну особу, грн.	2000	1755,7	6162,0 (м. Київ)	1725,4 (Тернопільська обл.)	4436,6	3,57	98,27
	2012	25206,4	52708,9 (м. Київ)	17191,4 (Закарпатська обл.)	35517,5	3,07	68,20
	2013	26167,5	52924,5 (м. Київ)	11789,2 (Закарпатська обл.)	41135,3	4,49	45,05
4. Питома вага грошових доходів у сукупних доходах домогосподарств, %	2012	94,1	96,4 (АРК)	83,7 (Тернопільська обл.)	12,7	1,15	88,95
	2013	93,9	97,9 (м. Севастополь)	83,3 (Тернопільська обл.)	14,6	1,18	88,71
5. Частка населення із середньодушовими еквівалентними грошовими доходами на місяць нижче прожиткового мінімуму, %	2005	55,3	77,9 (Рівненська обл.)	23,7 (м. Севастополь)	54,2	3,29	42,86
	2012	14,1	32,9 (Тернопільська обл.)	2,3 (м. Севастополь)	30,6	14,30	16,31
	2013	13,4	29,9 (Тернопільська обл.)	2,5 (м. Севастополь)	27,4	11,96	18,66
6. Середній рівень витрат у розрахунку на одну особу, грн.	2000	1632,4	6925,3 (м. Київ)	906,1 (Тернопільська обл.)	6019,2	7,64	55,51
	2012	28570,8	66224,6 (м. Київ)	20263,5 (Луганська обл.)	45961,1	3,27	70,92
	2013	33802,0	72861,3 (м. Київ)	23382,8 (Закарпатська обл.)	49478,5	3,12	69,18
7. Середньомісячна номінальна заробітна плата працівників, грн.	2000	230	405 (м. Київ)	135 (Тернопільська обл.)	270	3,00	58,70
	2012	3026	4607 (м. Київ)	2185 (Тернопільська обл.)	2422	2,11	72,21
	2013	3265	5007 (м. Київ)	2359 (Тернопільська обл.)	2648	2,12	72,25
	01-11. 2014 ²	3421	5273 (м. Київ)	2473 (Тернопільська обл.)	2800	2,13	72,29
8. Забезпеченість населення приватними легковими авто (на 1000 населення), од.	2000	104	148 (м. Київ)	75 (Львівська обл.)	73	1,97	72,12
	2012	143	235 (м. Київ)	88 (Сумська обл.)	147	2,67	61,54
9. Забезпеченість населення житлом, м ² загальної площі у розрахунку на одну особу	2000	20,7	25,9 (Київська обл.)	18 (АРК)	7,9	1,44	86,96
	2012	23,7	32,7 (Київська обл.)	20,3 (АРК)	12,4	1,61	85,65
	2013	23,8	33,0 (Київська обл.)	20,3 (АРК)	12,7	1,63	85,29

продовж. табл. 1

1	2	3	4	5	6	7	8
10. Прийняття в експлуатацію житла,	2000	113	330 (м. Київ)	68 (Кіровоградська обл.)	262	4,85	60,18

м ² загальної площі на 1 тис. осіб	2012	237	681 (Київська обл.)	78 (Луганська обл.)	603	8,73	32,91
	2013	248	681 (Київська обл.)	79 (Луганська обл.)	602	8,62	31,85
	01-09. 2014 ²	146	658 (Київська обл.)	24 (Луганська обл.)	634	27,42	16,44
11. Роздрібний товарооборот підприємств на одну особу, грн.	2000	585	1571 (м. Київ)	334 (Тернопільська обл.)	1237	4,70	57,09
	2012	8885	15895 (м. Київ)	2765 (Тернопільська обл.)	13130	5,75	31,12
	2013	9520	16748 (м. Київ)	2841 (Тернопільська обл.)	13907	5,90	29,84
	01-11. 2014 ²	18873	38859 (м. Київ)	9678 (Луганська обл.)	29181	4,02	51,28
12. Співвідношення продовольчих і непродовольчих товарів у роздрібному товарообороті, %	2012	67,1	93,3 (Чернігівська обл.)	43,7 (Закарпатська обл.)	49,6	2,14	65,13
	2013	69,7	95,8 (Чернігівська обл.)	44,2 (Хмельницька обл.)	51,6	2,17	63,41
13. Рівень безробіття населення (за методологією МОП) у віці 15-70 років, % до економічно активного населення відповідного віку	2000	11,6	17,1 (Чернівецька обл.)	8,1 (АРК)	9	2,11	69,83
	2012	7,5	9,8 (Рівненська, Чернігівська обл.)	5,5 (м. Київ)	4,3	1,78	73,33
	2013	7,2	9,8 (Рівненська, Тернопільська обл.)	5,2 (м. Київ)	4,6	1,88	72,22
	01-06. 2014 ²	8,6	10,8 (Житомирська обл.)	6,3 (м. Київ)	4,5	1,71	73,26
14. Рівень вимушеної неповної зайнятості (перебування у відпустках без збереження заробітної), % до середньооблікової кількості штатних працівників	2000	16,1	21,8 (Закарпатська обл.)	8,0 (м. Севастополь)	13,8	2,73	49,69
	2012	1,3	3,7 (Хмельницька обл.)	0,3 (Сумська обл.)	3,4	12,33	23,08
	2013	1,0	2,8 (Хмельницька обл.)	0,3 (Сумська обл.)	2,5	9,33	30,00
15. Кількість зареєстрованих злочинів, на 1 тис. населення	2000	11,5	17,8 (Дніпропетровська обл.)	5,2 (Чернівецька, Закарпатська обл.)	12,6	3,42	45,22
	2012	9,6	20,6 (м. Севастополь)	3,6 (Івано-Франківська обл.)	17	5,72	37,50
	2013	12,2	17,0 (м. Севастополь)	5,2 (Тернопільська обл.)	11,8	3,27	42,62
16. Кількість хворих на активний туберкульоз (на 100 тис. населення)	2000	60,4	92,2 (Херсонська обл.)	36,7 (м. Київ)	55,5	2,51	60,76
	2012	68,2	108,1 (Херсонська обл.)	41,0 (м. Київ)	67,1	2,64	60,12
	2013	86,0	96,5 (Херсонська обл.)	52,3 (м. Київ)	44,2	1,85	60,81
17. Кількість пенсіонерів (на 1 тис. населення), на кінець року осіб	2000	295	356 (Чернігівська обл.)	226 (Закарпатська обл.)	130	1,58	76,61
	2012	301	349 (Чернігівська обл.)	235 (Закарпатська обл.)	114	1,49	78,07
	2013	299	347 (Чернігівська обл.)	233 (Закарпатська обл.)	114	1,49	77,93

* Розроблено за даними Державної служби статистики України [2-5].

¹ Дані за 2014 рік наведено за листопад місяць (до грудня попереднього року).

² Дані наведено без урахування тимчасово окупованих територій.

³ Дані може бути уточнено.

Співвідношення загальних доходів найбільш і найменш забезпечених 20% населення за роками становило 3,3-4,2 (грошових доходів – 3,5-5,4) та в динаміці скорочувалось. Частка населення із середньодушовими загальними еквівалентними доходами у місяць, нижчими прожиткового мінімуму, станом на 2012 рік становила

9,1% (грошовими – 14,1%), а у 2013 році – дещо скоротилась до рівня 8,4% (13,4%).

У структурі грошових доходів населення найбільша частка припадає на оплату праці. У 2000 році за всіма регіонами України частка заробітної плати в особистих доходах населення перевищувала 60%, в 2012-2013 роках – тільки за 10 регіонами. В той час, як у розвинутих країнах частка заробітної плати в особистих доходах населення становить 60-65%.

Середньомісячна (номінальна) заробітна плата найманих працівників за регіонами України у 2000-2013 роках збільшувалась, що стало основою розширення внутрішнього попиту. У січні-листопаді 2014 року вона становила 3421 грн, що у 2,8 разів вище рівня мінімальної заробітної плати та прожиткового мінімуму на одну працездатну особу (1218 грн.) [2]. Проте, у 2005-2013 роках лише у Дніпропетровській, Донецькій, Київській областях та місті Київ значення даного показника було вище середнього рівня в економіці та соціальній сфері України в цілому, так і показник зростання середнього рівня заробітної плати за цими регіонами був майже удвічі вищим, ніж у Тернопільській, Волинській, Львівській, Хмельницькій областях. Станом на листопад місяць 2014 року рівень диференціації номінальної середньомісячної заробітної плати працівників за регіонами України становив 2,13, що перешкоджає подоланню бідності та становленні середнього класу. Водночас, така диференціація в оплаті праці унеможливорює забезпечення єдиних національних стандартів рівня життя населення окремих регіонів. Окрім того, зараз поглиблюються диспропорції в оплаті праці не тільки між регіонами України, а й між видами економічної діяльності та й у їх середині.

Так, найбільш оплачуваними в економіці залишалися працівники підприємств авіаційного транспорту, фінансової та страхової діяльності, а серед промислових видів діяльності – підприємств із добування кам'яного та бурого вугілля та виробництва основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів, де заробітна плата перевищила середній показник в економіці в 1,8-3,2 рази. Водночас абсолютний розмір заробітної плати працівників, зайнятих на підприємствах поштової та кур'єрської діяльності, текстильного виробництва, виробництва одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів, сільського, лісового та рибного господарств, тимчасового розміщування й організації харчування не перевищував 67,0% від середнього рівня в економіці [7, с. 63]. Таким чином, заробітна плата працівників в Україні залежить не стільки від їх особистого трудового внеску, кваліфікації, професіоналізму, як від того, в якому виді економічної діяльності вони задіяні та в якому регіоні проживають. Водночас, для України характерним є те, що в Хмельницькій, Волинській та Тернопільській областях за останні роки, при найнижчих рівнях середньої заробітної плати і значному рівні безробіття, спостерігається досить високий рівень цін на основні товари народного споживання та послуги, а також на товари підвищеної комфортабельності. Однак, при цьому зберігається сталий попит на дані групи товарів. Це дає підстави стверджувати, що населенню і цих регіонів вистачає фінансових ресурсів для забезпечення власних потреб у даних товарах та послугах.

Відмітимо, що диференціації рівня життя населення України є не лише регіональною, а й класовою, адже щороку посилюється розподіл населення на багатих і бідних. Наявність освіти, її високий рівень і кваліфікація не гарантують громадянину України приналежності до середнього класу. За даними ООН, за межею бідності в Україні перебуває 78% населення, що є підтвердженням несприятливих тенденцій у суспільстві [6; 8]. Це означає, що «споживчий кошик» (вартість якого відображає прожитковий мінімум) 78% українців менший від визнаної у світі межі бідності, що складає 17 доларів на день [9; 10].

Також суттєві відмінності спостерігаються і в рівнях соціальної захищеності населення регіонів. Так, неоднакові суми коштів виділяються із місцевих бюджетів регіонів за соціальними статтями (соціальна політика, охорона здоров'я, фізкультура,

освіта). У 2012-2013 роках власні доходи населення щонайменше не перевищували суму одержаної допомоги більше, ніж на 12% у Тернопільській та Чернівецькій областях, а за Дніпропетровською, Запорізькою, Київською, Миколаївською і Полтавською областями таке перевищення становило понад 69%.

В ефективній економіці розвиток досягається на основі росту заробітної плати як результату підвищення продуктивності праці, норми доданої вартості. Однак, за регіонами України темпи росту продуктивності праці дуже рідко випереджали темпи росту заробітної плати. Зокрема, у 2000 році таке явище спостерігалось за 23 регіонами (окрім АРК, Запорізької, Рівненської, Черкаської областей), а у 2012-2013 роках – тільки за Дніпропетровською, Донецькою областями та м. Київ. Що стосується зарплатомісткості ВДВ, то найнижчі її значення зберігається за м. Київ, а найвищі – за Житомирською, Луганською та Сумською областями.

Рівень життя населення досить чутливий до показника індексу споживчих цін [11, с. 4]. Станом на сьогодні спостерігаємо явище гіперінфляції – значного росту цін та повернення економіки регіонів України у 2000 рік. Це безперечно впливає на якість харчування та недоступність для широких верств населення багатьох ліків, у зв'язку з чим постійно збільшується кількість хворих на туберкульоз, темпи поширення якого в Україні є одними з найвищих в Європі [8].

Забезпеченість населення соціальними благами та послугами можна проаналізувати на основі роздрібного товарообороту підприємств на душу населення, що відображає сукупну вартість продажу предметів споживання на одну особу та слугує індикатором купівельної спроможності доходів населення. Найвищі значення цього показника у 2000-2013 роках були притаманні м. Київ, Харківській, Дніпропетровській, Закарпатській, Запорізькій, Львівській областям, а найменші – Житомирській, Луганській, Івано-Франківській, Тернопільській областям, що не вище 70% середньоукраїнського значення. У 2014 році спостерігається суттєвий ріст обсягів роздрібного товарообороту, але це не є свідченням підвищення життєвого рівня населення, а обумовлене високим рівнем інфляції.

Аналіз структури споживання за співвідношення продовольчих і непродовольчих товарів у роздрібному товарообороті підприємств на душу населення відображає домінування продовольчої складової, що свідчить про задоволення, переважно, первинних потреб, та зменшення непродовольчої складової як наслідку зниження споживчих можливостей населення в частині задоволення соціальних потреб [11, с. 36].

Про рівень матеріальної забезпеченості населення регіонів у значній мірі свідчить рівень депозитів фізичних осіб. За даним показником, регіональні асиметрії є значними. Найвищий рівень депозитів населення спостерігається у містах Києві та Севастополі, Дніпропетровській, Запорізькій та Львівській областях. Найнижчою є фінансова спроможність населення та рівень його довіри до банківських установ у Київській, Закарпатській, Хмельницькій, Чернівецькій, Рівненській, Вінницькій областях.

Згідно аналізу регіональна диференціація у рівні життя населення України також спостерігається і за житловими умовами, забезпеченістю приватними авто, рівнем злочинності тощо.

Найбільш однорідними є регіони України щодо забезпеченості населення житлом, демографічного навантаження. Дещо вищим є рівень регіональної диференціації за рівнем безробіття.

Підсумовуючи вище проведений аналіз, відмітимо, що Тернопільська, Житомирська та Кіровоградська області характеризуються стійкою бідністю та падінням рівня життя населення. Провідні позиції за рівнем життя населення утримують такі регіони, як м. Київ, Дніпропетровська, Полтавська, Запорізька області. Крім того, в Україні сьогодні існує значний розрив між містом, особливо великим, і селом за рівнем матеріальної забезпеченості, який є одним із найбільш вагомих

факторів, що формує загальну ситуацію з розшарування населення та свідчить про те, що жителі сіл та малих міст наперед обмежені у можливостях підвищення матеріального благополуччя [6].

Як зазначають А. Гвелесіані, І. Литвин, нерівний майновий стан членів суспільства вважається одним з потужних стимулів соціально-економічного прогресу, але лише тоді, коли для кожного громадянина створено відносно однакові можливості реалізувати свій потенціал [12, с. 82]. Однак, нерівність, що посилюється, не сприяє оздоровленню економіки, а, навпаки, породжує тіньові розподільчі процеси [13, с. 93].

Зауважимо, що посилення регіональної диференціації в рівнях життя населення України зумовлене недостатньо ефективною державною і регіональною політиками у напрямі забезпечення конвергенції добробуту населення регіонів, а також неналежною дієвістю застосовуваних механізмів подолання соціальної нерівності. Тому розв'язання регіональної бідності та проблем диференціації рівня життя населення регіонів України може бути досягнуто лише в результаті формування та реалізації виваженої регіональної політики на державному та регіональному рівнях, що є важливим завданням і для науки, і для практики [14, с. 8]. Саме через регіональну політику держава реалізує свою функцію «гаранта соціальної справедливості», який усуває регіональні нерівності. Це потребує застосування дієвих механізмів реалізації такої політики, які б забезпечили рівні умови життя населення, незалежно від території проживання. Вважаємо, такими механізмами подолання регіональної диференціації рівня життя населення України є:

1) підвищення мінімальної заробітної плати і загалом заробітної плати населення і водночас зниження цін на головні, стратегічні споживчі товари, що дозволить збільшити особисті доходи й накопичення громадян, а тому підвищить їх купівельну спроможність та матеріальне становище, а разом і стимулюватиме товаровиробників нарощувати фізичні обсяги виробництва продукції і послуг;

2) індексація заробітної плати у випадку затримання її виплати та росту цін задля нейтралізації факторів часу та інфляції;

3) оптимізації податкових ставок за критеріями максимізації добросовісної сплати податків (мінімізації рівня ухилення від сплати податків) та узгодження регіональних і особистісних інтересів на основі оптимізації співвідношення між доходами бюджету та населення, суб'єктів господарювання. У результаті це створить додаткове джерело фінансування соціального розвитку регіону та забезпечить підвищення рівня життя населення;

4) покращення підприємницького середовища та стимулювання розвитку малого і середнього підприємництва в регіонах України на основі пільгового оподаткування, пільгового кредитування та бюджетного фінансування. Водночас, щоб такий механізм був максимально дієвим необхідним вбачається застосування додаткових механізмів, таких як:

- надання консалтингових, інформаційних та інших послуг функціонуючим, новоствореним та проєктованим суб'єктам господарювання;

- формування чіткого законодавчого визначення об'єктів застосування та груп платників податкових пільг;

- здійснення ефективного контролю за правильністю надання і обліку податкових пільг;

- надання пільгових кредитів за результатами, досягнутими суб'єктами господарювання, а не авансом;

- підвищення рівня захищеності підприємницького середовища шляхом посилення правової, судової, інституційної відповідальності держави перед суб'єктами господарювання регіону;

- проведення більш жорсткої регулятивної політики й недопущення проявів

монополізму та корупції.

Це сприятиме росту пропозиції на ринку, збільшенню надходжень у бюджети різних рівнів, створенню нових робочих місць, розвитку інфраструктури і на цій основі поліпшенню добробуту населення;

5) надання населенню регіонів країни державної підтримки за принципами адресності та гласності на місцевому рівні;

6) підвищення ролі та впливу місцевих органів влади у формуванні місцевих бюджетів за рахунок децентралізації бюджетних коштів, адже наявний високий рівень централізації бюджетних коштів знижує значення місцевих бюджетів у вирішенні життєво важливих для населення завдань. Децентралізація бюджетних коштів можлива за рахунок розширення власних джерел доходів шляхом закріплення на довгостроковій основі окремих загальнодержавних податків за місцевими бюджетами, чи розщеплення їх між бюджетами різних рівнів, або ж на основі розподілу обсягу бюджетних коштів по вертикалі залежно від результативності їх використання на державному та регіональному рівнях. Проведення децентралізації дозволить підвищити фінансову самостійність місцевих бюджетів у фінансуванні соціального розвитку регіону, узгодити повноваження і функції органів державного управління та місцевого самоврядування й покрити додаткові видатки, які виникли із наділенням регіональних органів влади ширшими повноваженнями, але при цьому не було встановлено джерел їх фінансування;

7) реформування пенсійної системи через:

- запровадження накопичувальної пенсійної системи з урахуванням досвіду розвинутих держав світу, що забезпечить її соціальну справедливість і зрозумілість для населення, а також дозволить громадянам самостійно відкладати кошти на забезпечену старість;

- ліквідацію диспропорції в пенсійному забезпеченні, що є результатом спеціальних пенсійних програм для певних категорій громадян, яким передбачено окремі умови пенсійного забезпечення;

- перехід до єдиних правил призначення пенсій;

- скорочення чисельності пільгових категорій пенсіонерів;

8) розвиток системи соціального партнерства регіональних органів влади, бізнесу та населення, за якого розробляються та реалізуються корпоративні соціальні програми, що максимально враховують інтереси працівників підприємства і населення того міста, чи регіону, де безпосереднього функціонує даний суб'єкт господарювання.

9) забезпечення сплати податків за місцем фактичної діяльності підприємств, чи проживання громадян, що дозволить їх акумулювати у бюджетах тих регіонів, на території яких вони виникли;

10) вдосконалення трансфертної політики шляхом:

- оптимізації розподілу офіційних трансфертів, одержаних від органів державної влади, на соціальні, екологічні та економічні цілі, відповідно до об'єктивної потреби в централізованій підтримці соціальної, екологічної та економічної сфер регіону на основі першочергового спрямування трансфертів у найбільш проблемні сфери регіону. Це дасть змогу підвищити соціальну, економічну та екологічну значимість державної допомоги;

- забезпечення взаємозв'язку трансфертної політики із фінансовою результативністю наповнення місцевих бюджетів регіонів, або результативністю виконання певних програм;

- посилення стимулюючої функції трансфертів шляхом встановлення «граничної величини» міжбюджетного вирівнювання (за граничною величиною вилучення сукупного податкового потенціалу регіону), або шляхом введення прогресивного механізму «негативних трансфертів» для регіонів, що володіють більш як n -кратною

величиною власних бюджетних доходів (чим більше перевищення, тим більша його частина вилучається у вигляді «негативного (від'ємного) трансферту»);

- розміщення на офіційних сайтах адміністрацій регіонів результатів розподілу дотацій на вирівнювання бюджетної забезпеченості населення;

- посилення ефективного внутрірегіонального контролю та контролю «зверху» за правомірністю і доречністю витрачання міжбюджетних трансфертів;

11) створення належних інституціональних умов соціального розвитку регіонів;

12) розробка програм подолання депресивності регіонів України, чи їх окремих територій;

13) розробка державних цільових програм підвищення рівня життя населення регіонів України та подолання регіональної диференціації рівня життя населення.

Висновки. Отже, механізми подолання регіональної диференціації рівня життя населення України, що використовуються сьогодні, є недостатньо ефективними у результаті чого, як підтвердив проведений аналіз, за останні роки посилюються асиметрії за соціальними параметрами адміністративно-територіальних одиниць країни. Тому постає необхідність їх вдосконалення, а також розробки та реалізації нових дієвих таких механізмів, що дадуть змогу досягти європейських стандартів життя. Це вимагає передусім створення потужної економічної бази регіонів, що зміцнить соціальну складову регіонального розвитку; реформування системи державного управління та місцевого самоуправління, а також пенсійної, бюджетної і податкової систем задля зміцнення фінансово-економічної основи соціального розвитку та підвищення самостійності регіонів у даних процесах; забезпечення дотримання державних соціальних гарантій; створення рівних можливостей і сприяння розвитку людського потенціалу.

Список використаних джерел:

1. Кохова И. В. Региональная дифференциация уровня жизни населения России : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. экон. наук : спец. 08.00.05 «Экономика и управление народным хозяйством» / Ирина Владимировна Кохова. – Москва, 2004. – Режим доступа : <http://www.dissercat.com/content/regionalnaya-differentsiatsiya-urovnya-zhizni-naseleniya-rossii>.
2. Офіційний сайт Державної служби статистики України. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
3. Статистичний щорічник України за 2013 рік / за ред. О. Г. Осауленка. – К. : Державна служба статистики України, 2014. – 534 с.
4. Регіони України 2014 : статистичний збірник / за ред. О. Г. Осауленка. – К. : Державна служба статистики України, 2013. – Ч. 1. – 299 с.
5. Регіони України 2014 : статистичний збірник / за ред. О. Г. Осауленка. – К. : Державна служба статистики України, 2013. – Ч. 2. – 733 с.
6. Лисенко А. В. Диференціація доходів населення: регіональний аспект : [Електронний ресурс] / А. В. Лисенко, М. К. Чернявська. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/13_NPN_2010/Economics/65732.doc.htm.
7. Про соціально-економічне становище України за січень-березень 2014 року: доповідь [Електронний ресурс] / Державна служба статистики. – К. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
8. Вербицька Г. Л. Проблеми бідності та рівня життя населення України [Електронний ресурс] / Г. Л. Вербицька. – Режим доступу : <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/10045/1/47.pdf>.
9. Солонина Є. Українська бідність: небезпеки і шляхи подолання / Є. Солонина. – Режим доступу : www.radiosvoboda.org/content/article/2006851.html.
10. Лучик В. Є. Оцінка рівня життя населення регіонів [Електронний режим] / В. Є. // Вісник Донецького національного університету економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського. – Режим доступу : <http://www.stattionline.org.ua/ekonom/60/8098-ocinka-rivnya-zhittya-naselennya-regioniv.html>.
11. Рівень життя населення України / НАН України. Ін-т демографії та соц. дослідж., Держ. ком. статистики України; За ред. Л. М. Черенко. – К. : ТОВ «Видавництво «Консультант», 2006. – 428 с. : іл. – Бібліогр. : с. 417-426.
12. Гвелесіані А. Вплив соціально-економічного розвитку диференціації доходів населення України / А. Гвелесіані, І. Литвин // Економіка України. – 2010. - №1. – С.82-89.
13. Пишуліна О. М. Диференціація населення за рівнем доходу та ефективність інституційної організації механізмів його перерозподілу в Україні / О. М. Пишуліна // Стратегічні пріоритети. – 2007. – №»(3). – С. 93-102.
14. Демографічні чинники бідності: монографія / За ред. Е. М. Лібанової. – К. : Інститут демографії та соціальних досліджень НАН України. – 2009. – 184 с.